

olmasının yanında, aynı zamanda eğitim-öğretim merkezi olan, Mescid-i Nebevî'yi inşa etmek olmuştur. Mescid'in bitişiğinde "Suffe" denilen mekanda kalan bazı sâhîbler, Kur'an ve yazı öğrenmekle meşgul oluyorlardı. İslâm'ın temel esaslarını öğrenmek üzere Medine'ye gelenlerden gelenlerin bir kısmı da burada kalıyordu. Suffe'deki öğrenci sayısının kimi zaman dört yüzüye ulaştığı oluyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) burada bizzat ders verdiği gibi, Kur'an ve yazı öğretmek üzere muallimler de tayin ediyordu. Ubeyde b. Sâmit adlı sâhîb, burada yazı ve Kur'an öğrenenlerden biridir. [3] Hatta sadece Müslüman öğretmenler değil, müşrik öğretmenler de yazı öğretiyordu. Nitekim Bedir savaşında Müslümanların eline esir düşen müşrik askerlerden okur-yazar olup da kurtuluş fidyesi verecek parası bulunmayanlar, on Müslüman ödünçüne yazı öğrenmek suretiyle serbest bırakılmışlardır. Zeyd b. Sâbit bu şekilde Arap okuma yazma öğrenmiştir. Şüphesiz bu uygulama, o demin şartları dikkate alındığında muazzam bir gelişmedir.

Ahmed b. Hanbel'in naklettiği bir rivayet, müşrik esirlerin yazı öğrenmesiyle ilgili uygulama hakkında bilgi ve ipucu verici mahiyettedir. Buna göre bir öğrenciden birisi ağlayarak babasının yanına gelir. Babası niçin ağladığını sorar. Öğretmenin kendisini dövdüğünü söyler. Babası "Kötü adam! Bedir'in intikamını alıyor..." der. [4] Biraz sonra temas edeceğimiz üzere, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eğitiminde şiddete yer yoktur. Fakat müşrik öğretmenin bu davranışından, eski gelenekte dayanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak yukarıdaki olaydan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in haberinin olup olmadığına, haberdar olduysa ne gibi bir tavır takındığına dair bilgiye rastlanmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Mescid-i Nebevî'ye ilim öğrenmek için gelenleri, Allah yolunda mücadele edenlerle bir tutmuştur. [5] Kısa süre sonra Mescid-i Nebevî ve Suffe mekan olarak eğitim ihtiyacını karşılayamaz duruma gelince Medine'de yeni eğitim mekanları faaliyete geçirilmiştir. Kaynaklar, onun sağlığında Mescid-i Nebevî'nin dışında Medine'de dokuz mescid daha bulunduğunu nakletmektedirler. Bu mescidlerde Hz. Peygamber (s.a.v.) sohbet yaptığı, namaz kılındığı gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü de muhakkaktır.

Peygamberimiz (s.a.v.) eğitim-öğretim faaliyetlerini sabit mekanların dışında da sürdürürdü. Gerektiğinde bu faaliyet için yer ve zaman tanımamıştır. Buna örnek olmak üzere onun başından geçen bir olayı burada anlatmak istiyoruz. Bir yolculuk esnasında Hz. Peygamber (s.a.v.), deve üzerinde karşıdan gelen bir adamın kendisiyle görüşmek istediğini tahmin eder. Selamlaşmadan sonra nereden gelip nereye gittiğini sorar. Adam Resûlullah'la görüşmek istediğini söyler. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisini tanıtır. Bunun üzerine adam ona "İman nedir, bana öğret?" der. Peygamberimiz (s.a.v.) de "Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğuna şahadet edersen, namazı kılarsın, zekatı verirsin, ramazan orucunu tutarsın, Beytullah'ı haccedersen." der. Adam da bunları kabul ettiğini söyler. Bu arada beklenmedik bir gelişme olur. Adamın devesinin ayağı bir fare tuzağına girer ve yıkılır. Adam da şereksizce Peygamberimiz (s.a.v.) onun yıkanıp kefenlenmesi ve defniyle ilgilenir. [6]

Hz. Peygamber (s.a.v.) ilim öğrenmede kadın-erkek ayırımı gözetmemiş, erkeklerin yanı sıra kadınların

demıştır. Bunun üzerine Zeyd İbrâcî;ce ve Sûryâcî;ce öğrenmiştir. [11]

İdareci ve memurların yetişmesi için ayrı okullar mevcut değildi. Ancak halkın eğitildiği mekanlarda Kur'an öğrenimi mecbûr; olduğundan, buralarda eğitim gârenler, her eşit idâcî; olduğu; revlerde istihdam ediliyorlardı.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bilginin yaygınlaşmasını teşvik etmiş; insanlardan bildiklerini başkalarına aktarmalarını istemiştir. [12] Taşradan Medine'ye gelip burada bir müddet kalan ve İslâm'ı öğrenen heyetlere, bîlgelerine dînî; p, öğrendiklerini oradaki insanlara öğretmelerini istemiştir. [13] Abdülkays heyetine imanı ve ilmi muhafaza etmelerini tembih etmiştir. [14] Bu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ilim ile iman arasındaki bağıntıya dikkat ekmesi bakımından înem taşımaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) yoğun ve titiz bir çalışmada; alışma sonunda, câhiliye rîf ve adetleri üzerine yaşayan bir toplumun fertlerini eğitmiş ve o fertlerden yepyeni bir İslâm toplumu oluşturmuştur. Bu muazzam dînî; şîm, eğitim-öğretim sayesinde mîkn olmuş. Onun eğittiği topluluğun içinde; fizikî; kıraat alimleri, hâkimler, valiler, ilkel fetheden ordu komutanları, devlet adamları ve devlet başkanları yetişmiştir.

Şüphesiz Hz. Peygamber (s.a.v.) eğitim ve öğretimi, kendi dîninin fizikî; şartları, ihtiyaçları ve metotları çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Öğretim mekanları, konular, metotlar, günün; zinde bile on-yirmi yıl ve hatta daha kısa süre zarfında değişebilmektedir. Bu durumda Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eğitim-öğretim konusunda her zaman gerçeliğini koruyabilecek evrensel nitelikteki uygulamaları bizim için; nemlidir. Bu hususları da şu şekilde sıralayabiliriz:

- Okuma ve yazmaya înem vermesi;

- Eğitimde şiddete yer vermemesi; - Şayet öğrettiği konular pratiğe yînelik ise, sîylediğini înce kendisinin uygulaması veya uygulamalı bir şekilde öğretmesi;

- Bir konuyu iyice hazmetmeden diğerine geçmemesi (on âcî; yeti iyice hazmettirmeden diğer on ayete geçmediği rivayet edilmektedir); [15]

- Öğrencileri bıktırmaması, usandırmaması;

- Öğrettiği kimselerin yaşını, kapasitesini, bilgi ve kîltî; seviyelerini dikkate alması;

- Ortaya soru atarak dikkatleri toplaması ve daha sonra da cevaplaması;

- Zekâcî; geliştirme yoluna gitmesi (bilinen bir hususu bilmece tarzında sorması gibi);

- Topluma arz ettiği bir hîkmî; daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli gârdî; durumlarda sebep ve gerekçesiyle birlikte anlatması;

- Konuyu

örneklerle ve benzetmelerle, gerekirse jest ve mimiklerini de kullanarak ve hatta şekil çizerek sunması;

- Sorduğu soruya doğru cevap alınca teşvik ve taltif ile, takdirlerini açıkça belirtmesi;

- Lüzm halinde tekrardan kaınmaması;

- Bazen anlatacağı konunun özünü verip daha sonra açıklamaya geçmesi;

- Gerekli durumlarda yazdırarak öğretmesi vb. [16]

En güzel örnek, en güzel öğretmen olan Efendimiz (s.a.v.) eğitimcilerin, niyetleri gibi dış görünüşlerine de önem vermelerini tavsiye ediyor. Kişisel farklılıklarında bulunduruyor, herkese anlayacağı şekilde ve seviyesine göre hitap ediyor. Açık ve net bir şekilde tane tane konuşuyor, gerekli öğretilerini tekrar ediyor.

Beden dilini de en mükemmel bir şekilde kullanıyor, doğruluktan ayrılmayan şakalarıyla çevresindekileri rahatlatıyor. Hayata olumlu bakıyor, olumlu bakılmasını istiyor. [17]

Ashabını, karşılaştıkları ve karşılaşacakları her sıkıntıyı kendi başlarına çözümlenebilecek seviyede yetiştiren ve eğiten Efendimiz (s.a.v.), müminlerden de yaşadıkları ağa uygun ve heyecanını yine sünnetten alan yepyeni metotlar geliştirmelerini bekliyor

olmalıdır. Bahattin TAMA Bafra Müftüsü, Şube Müdürü; D i p n o t l a r : [1]. (İ-i İmrân: 3/164), [2]. (İbn Hanbel, III, 328; İbn Müccâ, I, 17), [3]. (İbn Hanbel, V, 315), [4]. (İbn Hanbel, I, 247), [5]. (İbn Hanbel, II, 418), [6]. (İbn Hanbel, IV, 359), [7]. (Buhârî, I, 41), [8]. (Buhârî, I, 33; İbn Hanbel, IV, 395, 402, 414), [9]. (İbn Hanbel, I, 239, 283, 365), [10]. (İbn Hanbel, V, 447-448; Müslim, I, 381; Dirîmî, s. 353-354), [11]. (İbn Hanbel, V, 182; Tirmizî, IV, 67-68), [12]. (Müslim, III, 2156; Dirîmî, 62), [13]. (Buhârî, I, 30, 167), [14]. (Buhârî, I, 30), [15]. (İbn Hanbel, V, 410), [16]. (Bu hususlarla ilgili ayrıntılı bilgi ve örnekler için bk. Ebû Güdde, Hz. Muhammed ve Öğretim Metodları, çev. Enbiya Yıldırım, İstanbul 1998). [17]. (Peygamberimizin metotları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. B. Bozali, Hz. Peygamber'den Öğretimcilerle 50 Nasihat, İlke yay., İstanbul 2007)

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)